

АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Плікус І.Й., к.е.н., доцент

м.Суми

Сучасне управління фінансами підприємств базується на трьох основних концепціях: поточної вартості, підприємницького ризику, грошового потоку. Кожну з них можна розглядати відокремлено. Проте у дійсності вони представляють собою взаємодоповнюючі ідеї, що консолідуються в ділову інформацію. Концепція поточної вартості по своїй економічній суті виражає ділову активність підприємства, що виявляється в збільшенні капіталу і залежить від структури джерел фінансування, їхньої ціни для підприємства, рівня прибутковості альтернативних джерел вкладання коштів. Концепція підприємницького ризику впливає з концепції поточної вартості по прогнозних розмірах економічних вигод, істотно залежить від того, наскільки точно дане передбачення. Зміст концепції грошового потоку складає розробка політики підприємства в аспектах залучення фінансових ресурсів, організації їх руху, підтримки їх у зазначеному якісному стані.

Сьогодні в Україні накопичення фінансових ресурсів йде з великою напругою, що підсилюється в міру просування до ринкової економіки. Це природний процес, тому що зміна старого способу виробництва змінює природу і призначення фінансів, викликає необхідність зміни методів і форм організації фінансових відносин (фінансової системи). Перехід до ринкової економіки вимагає рішення проблем фінансових ресурсів і, насамперед – стабілізації товарно-грошових відносин і інших економічних явищ, що впливають на зміст фінансів підприємства. Тому необхідне аналізувати економічні (фінансові) відносини, які зв'язані з рухом фінансових ресурсів, утворенням доходів і накопичень.

Фінансові взаємовідношення виражаються у фінансових потоках. Функцію управління фінансовими потоками звично виконує фінансовий менеджмент. Фінансові потоки – це документально оформлені потоки засобів платежу. Останні розглядаються як засоби реалізації взаємних зобов'язань суб'єктів господарювання в

грошовому виразі, які виникають під час угоди, при сплаті податкових зборів та платежів у відповідності із законодавством [1].

Гроші при цьому стають єдиним вимірником економічної інформації про вартість будь-якого економічного ресурсу, який залучається до господарчого обігу. На сучасному етапі економічного розвитку всі платіжні засоби розглядаються як фінансові активи, які поділяються за видами згідно з їх властивістю ліквідності (тобто можливості виконувати роль засобу реалізації взаємних зобов'язань): грошові засоби, фондові цінності, інші ліквідні активи.

Таким чином, виявляється, що грошовий потік – це складова частина фінансового потоку, найголовніша в умовах розвинених товарно-грошових відносин, але не єдина. Фінансові взаємовідносини суб'єктів господарювання та держави в ринкових умовах обмежуються грошовими потоками. Тому умовно можна вважати правильним, коли говорять, що фінансові взаємовідносини визначаються грошовими відносинами, але, на нашу думку, з обов'язковим розвитком цієї тези: грошові взаємовідносини виражаються у грошових потоках як потоках платіжних засобів – засобів реалізації зобов'язань.

В економічному аналізі довгий час при вивченні ресурсів підприємства акцент робився лише на трьох основних їх групах: трудових ресурсах, основних фондах та матеріальних ресурсах. Такому виду ресурсів, як грошові кошти, приділялось недостатньо уваги. В той же час грошові кошти виступають як специфічний ресурс, який за необхідності в будь-який момент часу може бути перетворений в інший вид ресурсу, якого не вистачає. Цей вид ресурсів слугує засобом розрахунків по зобов'язаннях підприємства, дозволяє підприємству бути платоспроможним, вести безперервну виробничу діяльність, здійснювати інвестиційну та фінансову діяльність, тобто будь-яке управлінське рішення пов'язане з використанням грошових коштів (включаючи рішення, які відносяться до збільшення оборотного капіталу тощо).

Значення грошових коштів для підприємства і обумовлює необхідність складання звіту про рух грошових коштів. Головною метою даного звіту є оцінка здатності підприємства створювати грошові кошти за рахунок внутрішніх джерел, а також

його здатності повертати борги. Між прибутком і грошовим потоком існує певний зв'язок. Прибуткове підприємство може мати дефіцит грошових коштів, збиткове – тимчасово мати вільні грошові кошти [2]. Розрив між значенням прибутку та грошовим потоком обумовлений дією принципу нарахування, який передбачає визнання доходів та витрат незалежно від надходження та витрачання грошей. Відмінність потоку грошових коштів від бухгалтерського прибутку полягає в тому, що перший показує, коли підприємство та покупці оплачують свої рахунки, а другий – коли прибуток зароблено. Грошовий потік підприємства відповідно до П(С)БО 4 можна представити як сумарний рух грошових коштів за трьома видами діяльності: операційної, інвестиційної, фінансової [3]. Кожен з цих видів має свою структуру надходжень і видатків, за кожним з них виводиться чистий рух грошових потоків. При чому при заповненні першого розділу “Рух грошових коштів від операційної діяльності” використовується непрямий метод, а для заповнення інших двох розділів – прямий. При використанні прямого методу у звіті передбачається розкриття інформації про всі надходження та видатки грошових коштів. За непрямим методом чистий рух коштів визначається шляхом коригування суми прибутку (збитку) на суму здійснених не грошових статей витрат та суму прибутку (збитку) від неопераційної діяльності.

При аналізі грошового потоку ставляться наступні завдання:

- оцінити перспективи можливостей підприємства в аспектах підтримки позитивного сальдо готівки
- оцінити можливості підприємства в частині дотримання зобов'язань по боргах, сплаті дивідендів, забезпечення заходів для реалізації політики підприємства в зовнішньому фінансуванні
- оцінити ступінь різниці між чистим прибутком і зв'язаним із ним перевищенням надходжень над витратами в готівці.

Тому аналіз фінансового положення, з врахуванням викладених вище завдань, припускає інше розкриття інформації щодо ефективного управління фінансами підприємством – не на базі приросту оборотного капіталу, а на основі аналізу грошових потоків підприємства.

Особливістю аналізу грошових потоків є прогностичний характер розрахунків, а також розгляд грошової форми активів як складової частини оборотного капіталу. Перший із відзначених підходів безпосередньо впливає з концепції поточної вартості. В усіх фінансових оцінках відображаються очікувані в майбутньому економічні вигоди, тобто прогностичні оцінки чистого приросту (зменшення) маси коштів від виробничої, інвестиційної і фінансової діяльності. Саме ці передбачувані оцінки підлягають дисконтуванню і визначенню на момент прийняття управлінського рішення про ступінь вигідності господарських операцій, що намічаються. Другий підхід до аналізу грошових потоків передбачає пряму ув'язку руху коштів з оцінками, що характеризують зміни фінансового положення, зокрема, оборотного капіталу. Практично цей підхід відповідає аналізу якості економічного нарощування (збільшенню прибутків може відповідати не тільки приріст коштів, але і приріст майна в інших менш ліквідних формах). Тому доцільно і необхідно аналізувати координованість приросту поточних активів і зобов'язань підприємства[2].

Аналіз звіту починають з поетапного аналізу окремих напрямків руху грошових коштів згідно з класифікацією видів діяльності підприємства. Перша група потоків грошових коштів включає ті з них, що відносяться до основної (операційної) діяльності підприємства, яка пов'язана з продажем продукції (робіт, послуг), придбанням матеріальних ресурсів, виплатою заробітної плати тощо. Аналіз забезпечення основної діяльності грошовими коштами базується на оцінці обґрунтованості приросту оборотних активів відповідно до росту обсягу продаж. Перевищення темпу росту оборотних активів над темпами росту обсягу продаж свідчить про тенденцію зменшення грошових коштів та указує на недоліки управління оборотними активами. Якщо ж оборотні активи навпаки скорочуються, то потрібно з'ясувати чи це зниження пов'язане зі зменшенням виручки або це стратегічне рішення керівництва змінити підходи до управління цією групою активів. При аналізі ефективності управління поточними зобов'язаннями потрібно визначити, чи є такий приріст наслідком збільшення обсягів продаж, або підприємство залучає на більш тривалі терміни залучені кошти, або просто порушує

терміни сплати кредиторської заборгованості. Приріст грошових коштів від операційної діяльності дозволяє підприємству вкладати кошти в інвестиційну та фінансову діяльність [1].

Таблиця 1 – Звіт про рух грошових коштів (тис.грн.)

Код строки	Стаття	Надходження за звітний період	Витрати за звітний період	Надходження за попередній період	Витрати за попередній період
010	Рух коштів у результаті операційної діяльності Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	550,1	-	372,3	-
020	Корегування на: - амортизацію необоротних активів	87,3	x	89,5	x
030	- збільшення (зменшення) забезпечень	-	-	-	-
040	- збиток (прибуток) від нереалізованих курсових різниць	-	-	-	-
050	- збиток (прибуток) від неопераційної діяльності	-	41,5	-	60,5
060	Витрати на сплату відсотків	20,5	X	9,3	X
070	Прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах	616,4	-	410,6	-
080	Зменшення (збільшення): - оборотних активів	-	473	-	494,5
090	- витрат майбутніх періодів	-	6,7	-	4,3
100	Збільшення (зменшення): - поточних зобов'язань	372,5	-	308,4	-
110	- доходів майбутніх періодів	-	-	-	10,6
120	Грошові кошти від операційної діяльності	509,2	-	209,6	-
130	Сплачені: - відсотки	x	20,1	x	-
140	- податки на прибуток	-	235,8	-	169,0
150	Чистий рух коштів до надзвичайних подій	253,3	-	40,6	-
160	Рух коштів від надзвичайних подій	-	-	-	-
170	Чистий рух коштів від операційної діяльності	253,3	-	40,6	-
180	Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності Реалізація: - фінансових інвестицій				

		-	x	-	X
190	- необоротних активів	87,9	x	-	X
200	- майнових комплексів	-	x	-	X
210	Отримані: - відсотки	-	x	-	X
220	- дивіденди	44,7	X	6,0	X
230	- інші надходження	-	x	-	X
240	Придбання: - фінансових інвестицій	x	60,8	X	-
250	- необоротних активів	X	370,9	X	60,5
260	- майнових комплексів	x	-	X	-
270	Інші платежі	x	-	X	-
280	Чистий рух коштів до надзвичайних подій	-	199,1	-	54,5
290	Рух коштів від надзвичайних подій	-	-	-	-
300	Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	-	199,1	-	54,5
310	Рух коштів у результаті фінансовій діяльності Надходження власного капіталу	-	x	-	X
320	Отримані позики	100,5	X	-	X
330	Інші надходження	-	x	-	X
340	Погашення позик	X	50,7	x	60,4
350	Сплачені дивіденди	x	60,8	X	20,3
360	Інші платежі	X	40,5	x	-
370	Чистий рух коштів до надзвичайних подій	-	51,5	-	80,7
380	Рух коштів від надзвичайних подій	-	-	-	-
390	Чистий рух коштів від фінансової діяльності	-	51,5	-	80,7
400	Чистий рух коштів за звітний період	2,9	-	-	94,6
410	Залишок коштів на початок року	1,2	x	95,8	X
420	Вплив зміни валютних курсів	-	-	-	-
430	Залишок коштів на кінець року	4.1	X	1,2	X

З наведеного вище звіту видно, що позитивний грошовий потік від операційної діяльності значно збільшився за останній рік на 212,7 тис.грн.. (253,3 – 40,6). Це обумовлено наступними причинами: за аналізований період обсяги продаж збільшилися на 581,3 тис.грн.. (за даними ф. 2), також збільшився прибуток на 177, 8 тис.грн.. (550,1 – 372,3). Іншими факторами, що позитивно вплинули на приріст грошових коштів від операційної діяльності були зменшення оборотних

активів та витрат майбутніх періодів на 19,1 тис. грн.. (473,0+6,7-494,5- 4,3). Негативно вплинули збільшення сплати відсотків по банківському кредиту та податків на прибуток на 86,9 тис.грн.. (20,1 + 235,8 – 169), зменшення прибутків від не операційної діяльності на 19,0 тис.грн..(41,5- 60,5), та збільшення витрат на сплату відсотків на 11,2 тис.грн.. (20,5 – 9,3). Збільшення поточних зобов'язань та доходів майбутніх періодів привело до зменшення грошових коштів на 53,5 тис.грн.. (372,5 – 308,4- 10,6).

Аналізована ситуація свідчить про грамотне управління фінансовими ресурсами підприємства: при зростанні обсягів продаж на 61,9% (1520: (938,7 x 100%) - 100%) та суми прибутку на 47,8 %

(550,1 : (372,3 x 100%) - 100%) приріст грошових ресурсів складає 523,9% (253,3 : (40,6 x 100%) - 100%).

Так, в періоді, що аналізується, позитивні грошові потоки від продажу основних засобів та отриманих дивідендів від участі в капіталі склали 132, 6 тис.грн. (87,9 + 44,7), та негативні –

431,7 тис.грн.. в тому числі від придбання акцій –0,8 тис.грн., пбридбання основних засобів – 370,9 тис.грн. Загальний чистий рух коштів від інвестиційної діяльності склав негативну величину – 299,1тис.грн. (87,9 + 44,7 – 60,8 – 370,9).

Фінансова діяльність підприємства в звітному періоді принесла позитивний притік грошових коштів у вигляді отриманого кредиту на 100,5 тис.грн., та негативний грошовий потік в сумі

152,0 тис.грн.. Відплив грошових коштів обумовлено сплатою відсотків та дивідендів в сумі 50,7 тис.грн. та іншими платежами –

40,5 тис.грн., пов'язаними з викупом акцій власної емісії. Загальний негативний грошовий потік по фінансовій діяльності в звітному періоді склав 51,5 тис.грн., що на 29,2 тис.грн. менше ніж в попередньому періоді (80,7 – 51,5). Не дивлячись на поглинання грошових коштів інвестиційною та фінансовою діяльністю, ці рішення були виважені та ґрунтувалися на досягнутих результатах діяльності підприємства. Якщо в попередньому періоді загальний чистий рух грошових коштів від звичайної діяльності підприємства був негативним та відбивав відтік грошових коштів в сумі

94,6 тис.грн., то в звітному періоді загальний рух коштів становив позитивну величину – 2,9 тис.грн.. Здатність генерувати грошові потоки в операційній діяльності дозволила підприємству вести інвестиційну та фінансову діяльність і в той же час мати загальний приріст грошових коштів 1,7 тис.грн. (2,9 –1,2).

Якщо тенденція створювати позитивні грошові потоки збережеться в майбутньому, то підприємство буде мати можливість і подалі вкладати кошти в інвестиційну та фінансову діяльність, яка в перспективі має давати позитивні притоки грошових коштів без втрати поточної ліквідності та платоспроможності підприємства.

Аналіз достатності грошових ресурсів лише на основі звіту про рух грошових коштів не дає змоги оцінити фактичну платоспроможність підприємства. Частково цей аналіз доповнюється розрахунками показників ліквідності, але і це не дає вичерпної інформації про ефективність їх використання та характеризує статичну ліквідність балансу підприємства. Застосування непрямого методу заповнення звіту про рух грошових коштів не дозволяє прослідкувати дійсні позитивні та негативні грошові потоки підприємства. Вважаємо, що аналіз руху грошових коштів може бути доповнено відповідними показниками, розрахованими по аналітичних даних дебетових та кредитових оборотів на поточних рахунках та в касі як в національній так і в іноземній валютах. При цьому пропонуємо використовувати наступні показники (таблиця2).

Таблиця 2- Показники, які використовують при аналізі грошового потоку

Показник	Формула розрахунку	Зміст
Чистий приріст коштів (Чпк)	$Чпк = ЧП + Кчп, \text{ де}$ Чп – чистий прибуток Кчп – скорегований чистий прибуток, зв'язаний із не грошовим характером реалізації	Показує ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства
Мінімально необхідні кошти (Мнк)	$Мнк = \frac{Гв - За}{1 - \frac{Пв}{Рп}}, \text{ де}$ Гв- постійні грошові витрати За – знос активів, включений до складу витрат Пв/Рп – норма відшкодування витрат, розрахована шляхом	Показує надходження мінімально необхідних коштів у результаті реалізації для відшкодування першочергових платежів

	зіставлення перемінних сум грошових витрат до вартості реалізованої продукції	
Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку (Кдчп)	$K_{дчп} = \frac{Ч_{гп}}{(Бк + З_{тм} + Д)}$, де Чгп – загальна сума чистого грошового потоку підприємства Бк – сума виплат основного боргу по кредитах Зтм – сума приросту запасів товарно-матеріальних цінностей у складі оборотних активів підприємства Д – сума дивідендів, виплачених власникам підприємства на вкладений капітал	Показує визначення достатності чистого грошового потоку підприємства з позиції забезпечення фінансових потреб підприємства
Коефіцієнт статичної потужності (Кстп)	$K_{стп} = ГН / ГВ$, де ГН – грошові надходження ГВ – грошові видатка	Характеризує здатність підприємства заробляти грошові кошти для покриття грошових видатків. Значення цього коефіцієнту повинно бути більше одиниці, що свідчить про спроможність підприємства генерувати грошові потоки.
Рівень чистих грошових надходжень (Рчгн)	$P_{чгн} = \frac{ГН - ГВ}{ЧП}$	Свідчить про ефективне управління грошовими потоками. Коефіцієнт повинен бути більше одиниці. Чим більше значення коефіцієнту, тим більша фінансова стабільність підприємства.
Коефіцієнт надходження грошових коштів (Кнгк)	$K_{нгк} = ГН / З_{пк}$, де ГН – грошові надходження за період Зпк – залишок грошових коштів на початок періоду	
Коефіцієнт витрат грошових коштів (Квг)	$K_{вг} = ГВ / З_{гк}$, де ГВ – грошові витрати за період Згк – залишок грошових коштів на кінець періоду	
Швидкість оборотності грошових коштів (Огк)	$O_{гк} = ГВ / \Delta З_{гк}$, де Зк – середні залишки грошових коштів	
Тривалість одного обороту грошових коштів (Т)	$T = Д / O_{гк}$ або $T = (\Delta З_{гк} / ГВ) Д$, де Д – кількість днів в періоді	

Порівнюючи показники оборотності грошових коштів з показниками оборотності поточних зобов'язань можна розрахувати необхідний рівень готівки, яку підприємство повинно мати на поточних рахунках та в касі. При чому тут існує чітка зворотна залежність: у скільки разів тривалість одного обороту грошових коштів менша за тривалість поточних зобов'язань, в стільки разів підприємству потрібно менше мати грошових коштів на поточних рахунках в порівнянні із сумою поточних зобов'язань 4 розділу пасиву балансу.

Додатковим показником платоспроможності підприємства виступає коефіцієнт покриття грошовими потоками фінансових зобов'язань:

$$K_{пфз} = \frac{П + А}{В_о + \frac{Д_па}{1 - П_пр} + \frac{О_б}{1 - П_пр}}$$

де $K_{пфз}$ – коефіцієнт покриття грошовими потоками фінансових зобов'язань

П – прибуток до сплати податків та відсотків

А - амортизація

В_о- відсоткові платежі по облігаціях

Д_{па} - дивіденди по привілейованих акціях

П_{пр} – податок на прибуток

О_б - річні платежі по основному облігаційному боргу.

Наведені вище показники дозволяють оцінити достатність грошових коштів для операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, але, вважаємо, що ефективне управління платоспроможністю підприємства повинно базуватися на складанні бюджету грошових коштів (касового бюджету), який дозволяє контролювати достатність грошей для погашення поточних зобов'язань відповідно до термінів їх настання.

ВИСНОВКИ

1. Оскільки у фінансових рішеннях доводиться виходити з наступного характеру практичних дій і невизначеності їх результату, то основу їх оцінки складають розглянуті у статті концепції управління фінансами підприємства доповнені аналізом грошового потоку.

2. Аналіз звіту про рух грошових коштів дозволяє прослідкувати напрямки використання грошових коштів і вказує джерела їх утворення. Генерування грошових потоків здійснюється в операційній діяльності підприємства, а їх витрачання, як правило, в інвестиційній та фінансовій діяльності. Тому аналіз грошових потоків повинен забезпечувати контроль за співвідношенням позитивних та негативних грошових потоків.

3. Аналіз звіту про рух грошових коштів зорієнтовано на оцінку достатності грошових потоків від основної діяльності, доцільності капіталовкладень та структури фінансових операцій, пов'язаних з грошовими коштами.

Література:

1. Брігхем Євхен. Основи фінансового менеджменту / Пер. з англ.. – К.: Молодь, 1997. – 1000 с.
2. Нікбахт Е., Гроппеллі А. Фінанси .– : Вік, Глобус, 1992. – 382с.
3. ПБУ 4 “Звіт про рух грошових коштів” //Все про бухгалтерський облік, 2000. – № 37

АННОТАЦІЯ

Плікус Ірина Йосипівна “Аналіз грошових потоків автотранспортного підприємства”

В статті розглянуто методику аналізу звіту про рух грошових коштів. Указані основні завдання аналізу руху грошових потоків, та наведені коефіцієнти для повного уявлення про рух грошових потоків. Аналіз звіту про рух грошових коштів наведено на прикладі автотранспортного підприємства.